

Peter Conradi

Hitlers pianist

Het ongelooflijke verhaal van de man die Hitler aan
de macht hielp en hem later hielp vernietigen

Vertaald door Rob de Ridder

J.M. MEULENHOF

Oorspronkelijke titel *Hitler's Piano Player*

Oorspronkelijke uitgever Gerald Duckworth & Co. Ltd.

Copyright © 2005 Peter Conradi

Copyright Nederlandse vertaling © 2013 Rob de Ridder en J.M. Meulenhoff bv,
Amsterdam

Vormgeving omslag Zeno

Vormgeving binnenwerk Steven Boland

Foto voorzijde omslag Putzi met Hitler in de jaren twintig in München (Bayerische
Staatsbibliotheek, München)

ISBN 978-90-290-8867-1

ISBN 978-94-6023-580-4 (e-boek)

NUR 680

www.meulenhoff.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk,
fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Voor mijn gezin

Inhoud

Voorwoord	9
Noot van de auteur	II
DEEL 1: Van München naar Fifth Avenue	13
DEEL 2: Hitler beschaven	57
DEEL 3: His Master's Voice	127
DEEL 4: Achter de vijandelijke linies	229
DEEL 5: Verdeelde loyaliteit	305
Noten	387
Register	393
Over de auteur	399

Voorwoord

De naam Ernst Hanfstaengl kwam ik voor het eerst tegen in april 2001 in *The Boston Globe* en ik was meteen geïntrigeerd. Het artikel van Mark Fritz stelde op een aantal pas door de CIA vrijgegeven dossiers met bijzonder fascinerend persoonlijk materiaal over Adolf Hitler en andere hoge nazi's. Een van de merkwaardigste dossiers, schreef Fritz, was een profiel van de Führer van de hand van een 'voormalig Hitlermaatje' genaamd Hanfstaengl. Het achtenzestig bladzijden tellende profiel gaf de 'surrealistische kijk van een geheim agent' op Hitler, van zijn eetgewoonten en enthousiasme voor American footballlieders tot zijn fobie dat iemand hem naakt zou zien. In Fritz' artikel stond weinig over Hanfstaengl zelf, alleen dat hij afgestudeerd was aan Harvard en in de jaren twintig tot het vriendenkringetje van Hitler had behoord, maar dat hij later blijkbaar was overgelopen naar de geallieerden.

Ik besloot me verder te verdiepen in deze merkwaardige, zo goed als onbekende schakel tussen het Duitsland van de nazi's en het Amerika van Franklin D. Roosevelt. Hanfstaengls autobiografie, die hij in de jaren vijftig schreef, gaf zijn versie van zijn band met Hitler, maar onthulde weinig over zijn rol in de Amerikaanse oorlogsinspanningen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het niet-gepubliceerde proefschrift van David Marwell uit 1988 verschaftte daarover echter een schat aan materiaal. Menig verhaal en verslag uit Duitsland uit de jaren dertig bevatte ook wel een paar nieuwsgierig makende bladzijden over hem en dankzij documenten en brieven die berusten in bibliotheken in München, Hanfstaengls geboorteplaats, in Hyde Park in de staat New York, Roosevelt's geboorteplaats, en in het Public Records Office in Londen, werd het beeld verder ingekleurd.

Hoe dieper ik groef, hoe intrigerender het portret werd van deze merkwaardige figuur, die meewerkte aan de totstandkoming van het

monster Adolf Hitler en dat de rest van zijn leven betreurde. Ook vormde zich een lange, nogal willekeurige lijst van beroemde personen die zijn pad hebben gekruist. Dat waren niet alleen Hitler en zijn trawanten; ook Theodore Roosevelt jr., Winston Churchill, Randolph Hearst, Djuna Barnes en Diana en Unity Mitford mochten zich tot Hanfstaengls vrienden rekenen.

Toen ik aan dit boek begon, was ‘Putzi’ jammer genoeg al ruim een kwarteeuw dood. In december 2002 mocht ik evenwel zijn zoon Egon ontmoeten in zijn huis in München, waar ik twintig jaar eerder had gestudeerd. Hij maakte me deelgenoot van zijn herinneringen aan zijn vader en zijn peetvader, Adolf Hitler, waarvoor ik hem graag wil bedanken. Hij overleed in 2007, na het verschijnen van de Engelse versie van dit boek. Egons zoon Erik heeft het manuscript gelezen en de man die ik beschreef, vergeleken met de grootvader die hij als klein jongetje had gekend. Mijn agent Andrew Nurnberg was enthousiast als altijd; Philip Turner en Keith Wallman van Carroll & Graf waren uitstekende redacteurs. Ginny Buechele ploegde zich in de Franklin D. Roosevelt Library in Hyde Park door honderden bladzijden materiaal over Hanfstaengl.

Tegen wil en dank raakten ook mijn familieleden bij het project betrokken. Mijn kinderen Elisabetta, Alexander en Matthew begrepen eigenlijk niet goed wat hun vader nu zo boeiend vond aan een man uit een compleet andere tijd. Als ze wat ouder worden, wordt het hun wel duidelijk, denk ik. Mijn vrouw Roberta moest haar man niet alleen bijna drie jaar lang delen met een al lang overleden nazi, ze las ook het manuscript en gaf waardevolle adviezen ter verbetering.

Dit boek is opgedragen aan hen allemaal – en aan mijn vader Gaston, die in de Royal Air Force diende, en aan mijn moeder Marjorie, die als opgroeiend meisje in Londen de door Hitler ontketende hel overleefde en die de voltooiing niet meer heeft mogen meemaken.

Noot van de auteur

Alle gesprekken tussen de historische figuren in dit boek zijn ontleend aan Ernst Hanfstaengls memoires, officiële verklaringen en andere geschriften, aan toenmalige kranten- en tijdschriftartikelen en aan brieven en boeken van de betrokkenen zelf.

DEEL 1

Van München naar Fifth Avenue

De aanplakbiljetten hingen al dagen in de straten van München. Met bloedrode letters beloofden ze verlossing voor een volk dat slechts wanhoop kende. Al uren stroomde het publiek toe en in de Kindlkel-ler heerste een gespannen verwachting. De L-vormige bierkelder aan de Rosenheimer Straße zat stampvol.

Een opvallende figuur kwam binnen. Hij was midden dertig, bijna twee meter lang, had een vooruitstekende kaak en over zijn voorhoofd hing een lok haar. Ernst Sedgwick Hanfstaengl hield even stil. Dit leek niet op het Duitsland waaruit hij een decennium eerder was vertrokken om de kunsthandel van de familie in New York te gaan leiden.

De vergadering stond op het punt te beginnen. Door de mist van tabaksrook bestudeerde hij de zorgelijke gezichten van de kleine middenstanders om hem heen, van wie velen hun vrouw hadden meegebracht. Hier en daar zaten ook wat chiquere figuren, *Beamten* en voormalige legerofficieren. De meesten waren echter jongemannen, sommigen in de traditionele lederhose en de lange wollen kousen. Wat kon een zo uiteenlopende groep mensen hiernaartoe hebben gelokt? De sfeer deed Hanfstaengl denken aan een bal dat hij in zijn diensttijd bij de Bayerische Reichswehr had bezocht.

Hij drong naar het podium, waarvoor een aparte tafel voor de pers stond. Hanfstaengl ging zitten en richtte zich tot een oudere journalist met bril links van hem.

‘Wie van de mannen daar aan de hoofdtafel is eigenlijk Herr Hitler?’ vroeg hij in zijn moedertaal.

De journalist keek hem over het ijzeren randje van zijn bril aan.

‘Jij bent niet van hier, collega, als je nou net hem niet kent,’ zei hij met een vet Beiers accent. ‘Waar kom je vandaan?’

‘Van buiten de stad,’ antwoordde Hanfstaengl. ‘Ik heb veel in

het buitenland gezeten en nu ben ik correspondent voor Duitstalige buitenlandse kranten.’

‘Dat verklaart het dan,’ concludeerde de man. En daarop begon hij te vertellen wie de mannen aan de hoofdtafel waren. De kleine man links, die met die ene arm, was Max Amann, de ‘rijksleider voor de pers’. Tijdens de oorlog was hij sergeant geweest en Hitler had als korporaal onder hem gediend. En daar in het midden, met die bril, zat Anton Drexler, een van de twee werkelijke oprichters van de partij, al had hij nu niet zoveel meer te zeggen. En dan kwam de man die de touwtjes in handen had, die met dat snorretje: Hitler.

‘Een echte *Teufelskerl* (een bliksemse vent), dat kan ik je wel vertellen. Ik heb nog nooit zo’n spreker als hij gehoord,’ vertelde de man. Of ze die avond Hitlers gebruikelijke retoriek te horen zouden krijgen, durfde de man niet te zeggen. Hitler had net een paar maanden in de gevangenis gezeten wegens ordeverstoring en moest dus goed op zijn woorden letten. Als hij ook maar iets opruiends zei, kon hij zo weer in de bak worden gegooid. Terwijl zijn buurman dit vertelde, bestudeerde Hanfstaengl Hitler zorgvuldig. Hij zag niets bijzonders aan deze *Teufelskerl*, integendeel. Alles aan hem leek heel normaal en nogal gewoontjes: gemiddelde lichaamsbouw, een komisch Charlie Chaplinsnorretje boven een ongesteven boord; een donker, goedkoop uitziend pak met een leren jasje en een paar onhandige legerlaarzen waarin hij rondstampte. Hij leek op een kelner in een stationsbuffet, of misschien de krullenjongen van een kapper, al zouden die zich toch beter kleden.

Toen Drexler Hitler aankondigde, brak er in de hal een daverend applaus los. Kaarsrecht en met snelle, stijve pasjes stevende hij naar het podium, duidelijk herkenbaar als een soldaat in burgerkleding. Hij liep op nog geen drie meter van Hanfstaengl vandaan, die iedere nuance in zijn gebaren en ieder trekje in zijn gezicht kon zien. Het opvallendst waren zijn diepliggende blauwe ogen. Hitler wachtte tot het applaus wegstierf en begon te spreken.

‘Let op, nu begint het,’ fluisterde de journalist tegen Hanfstaengl, en hij duwde zijn bril verwachtingsvol terug op zijn neus.

Eerder die week had Hanfstaengl een telefoontje gekregen in het kleine appartement in Schwabing, de bohemienwijk van München, waar hij woonde met zijn Amerikaanse vrouw Helene en hun één jaar oude